

LAUSUNTO

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Tietojärjestelmien välityksellä tehdyt rasistiset ja muukalaisvihamieliset teot

Viitaten hallituksen esitykseen Eduskunnalle Euroopan neuvoston tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirjan, joka koskee tietojärjestelmien välityksellä tehtyjen luonteeltaan rasististen ja muukalaisvihamielisten tekojen kriminalisointia, hyväksymisestä ja laiksi sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain ja tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:n muuttamisesta (HE 317/2010 vp) Piraattipuolue antaa oheisen lausuntonsa eduskunnan lakivaliokunnalle.

Tietoverkkorikollisuutta koskevan yleissopimuksen lisäpöytäkirja

Piraattipuolue kannattaa sitä, että Suomi tekee lisäpöytäkirjan 3 artiklan 3 kappaleessa ja 5 artiklan 2 kappaleen b-kohdassa tarkoitetut varaukset. Piraattipuolue pitää myönteisenä, että hallituksen esityksessä on otettu esiin lisäpöytäkirjan 6 artiklan 1 kappaleeseen liittyvät sananvapausongelmat. Suomen tulisi pidättäytyä 2 kappaleen b-kohdassa tarkoitetulla tavalla kokonaan soveltamasta 1 kappaletta. Tältä osin HE on oikeasuuntainen. Sen sijaan on pidettävä huolestuttavana HE:ssä esitettyä tulkintaa, jonka mukaan jo pelkkä tiettyjen historiallisten tapahtumien kyseenalaistaminen voi täyttää nykyisellään kansanryhmää vastaan kiihottamisen tunnusmerkistön. Tämän perusteella RL 11:10 §:n soveltamisala on liian laaja, ja sitä tulisi kaventaa.

Linkittämisen kriminalisoinnin ongelmat

Esityksessä on keskeinen ongelma, joka liittyy linkittämisen kriminalisointiin. HE:n mukaan ilmaisen "asettaa yleisön saataville" lisääminen RL 11:10 §:ään merkitsisi lainvastaiseen aineistoon linkittämisen kriminalisointia. Linkittämisen kriminalisointi on aina ongelmallista, koska linkittäminen on osa Internetin perusrakennetta. Pelkkiä linkkejä ei tulisi nähdä missään tilanteessa laittomina, vaan neutraaleina viittauksina aineistoon, jonka joku toinen on asettanut saataville.

Minkään sivuston tai lausuman olemassaoloa ei voi käytännössä piilottaa kieltämällä siihen linkittäminen. Yhtä vaikeaa olisi piilottaa jonkin kirjan olemassaolo kieltämällä kirjan nimen mainitseminen muissa kirjoissa. Linkki on vain viittaus siihen, mistä jotakin aineistoa löytää. Viittaus voidaan tehdä paitsi varsinaisena linkkinä, myös mainitsemalla linkin osoite tekstissä, kertomalla se suullisesti jollekulle, tai vain mainitsemalla sopivat hakusanat hakukoneeseen syötettäväksi.

On täysin epäloogista kriminalisoida vain tietty "linkittämisen" muoto, eli verkkosivujen ulkoasun esittämisessä käytetyn HTML-kuvauskielen tietyillä merkinnöillä linkkinä näkyvä teksti, jota klikkaamalla pääsee suoraan merkinnön osoittamalle verkkosivustolle. Käytännössä saman vaikutuksen voi saada aikaan kertomalla jollekulle suullisesti jonkin sivuston osoite, mutta tätä ei ilmeisesti kriminalisoida. On perusoikeusnäkökulmasta hyvin ongelmallista kieltää rasistisen aineiston olemassaolosta mainitseminen (linkittäminen).

Jos kirjakaupasta löytyy tunnetun poliitikon yksityiselämää loukkaavasti käsittelevä kirja, henkilöä, joka kertoo, että kyseistä kirjaa voi lukea Akateemisessa kirjakaupassa, ei rangaista edes avunannosta ex-pääministerin yksityiselämää loukkaavaan tiedon levittämiseen. Tähän arkilogiikkaan nähden on

kummallista, että henkilö, joka kertoo, että rasistisia aineistoja voi nähdä tietyllä verkkosivustolla, syyllistyisi, ei pelkästään avunantoon, vaan tekijänä rasistisen aineiston levittämiseen. Linkittämisen kriminalisointi hämärtääkin rikosoikeudellisen vastuun peruseriaatteita.

Kriminalisointi on ongelmallista siksikin, että linkityksen kohteena olevan sivuston sisältö voi muuttua. Esimerkiksi sivusto, joka ei tietyllä hetkellä sisällä rasistisia aineistoja, saattaa myöhemmin sisältää sitä. Linkitettävän sivuston sisältö ei ole linkittäjän, vaan sivuston ylläpitäjän päätettävissä. Tällöin tulee vaara, että linkittäjä joutuu epäillyksi rasististen aineistojen levittämisestä linkitetyn sivuston sisällön muuttuttua. Pelkkää linkittämistä ei tulisi missään yhteydessä kriminalisoida.

HE:ssä tosin todetaan, että linkittäminen olisi laitonta silloin, kun "linkittäminen täyttää kiihottamisäännöksen elementit". Mikäli tätä tulkitaan siten kuin HE:ssä lienee tarkoitettu, eli että vain rasistisen viestin yhteydessä tehty linkittäminen olisi rangaistavaa, kriminalisoinnin pahimmat ongelmat lievenevät jossain määrin. Tämä ei kuitenkaan olennaisesti muuta edellä esitetyn kritiikin perusteluja. Kun kyse on lisäksi vain yhdestä sivumaininnasta esityksen perusteluissa, eikä itse lakitekstissä olevasta selvennyksestä, sille ei voi antaa juurikaan painoarvoa.

Viestijöiden ja viestintämuotojen tasavertaisuudesta

HE:ssä esitetty väite siitä, että sananvapaudella olisi "korostunut merkitys eräillä elämänalueilla", on tasa-arvon periaatteen vastainen (PL 6 §). Kaikille elämänalueille tulisi suoda yhtäläinen, mahdollisimman laaja sananvapaus.

Valmisteluvaiheessa ehdotettu RL 11:10 §:n 2 momentti, jossa olisi annettu suurempi sananvapaus tieteelliselle, taiteelliselle yms. ilmaisulle, olisi johtanut erilaisten viestintämuotojen joutumiseen epätasa-arvoiseen asemaan. Vain "virallisen" tieteen, taiteen ja journalismin piiriin olisi käytännössä tullut laajempi sananvapaus, ja kansalaislähtöinen journalismi, taide ja harrastuspohjainen tutkimus olisivat jääneet kapeamman sananvapauden piiriin.

Nyt kun 2 momenttia ollaan jättämässä kokonaan pois, on syytä kysyä, miksei kaikelle ilmaisulle voi antaa yhtä laajaa sananvapautta kuin tieteelle, taiteelle ja journalismille oltiin antamassa. Sen sijaan, että ehdotettu 2 momentti jätetään kokonaan pois, ehdotettu tieteen yms. alojen laajempi sananvapaus tulisi ulottaa kaikkeen ilmaisuun.

Palveluntarjoajan vastuusta

Ehdotettujen lakimuutosten yhteydessä olisi syytä poistaa tietoyhteiskunnan palvelujen tarjoamisesta annetun lain 15 §:ssä oleva viittaus kansanryhmää vastaan kiihottamiseen. Lain 15 §:n sijaan RL 11:10 §:ää koskevissa tapauksissa tulisi soveltaa pelkästään sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain 18 §:ssä tarkoitettua verkkoviestin jakelun keskeyttämismääräystä.

RL 11:10 §:n tunnusmerkistön täytyminen on huomattavasti vaikeatulkintaisempi seikka kuin lapsipornoa koskevien rikosten kohdalla. Siksi siihen ei tulisi soveltaa menettelyjä, jotka aiheuttavat palveluntarjoajalle merkittävän velvollisuuden tulkita viestien sisällön lainvastaisuutta. RL 11:10 §:ää koskevissa tapauksissa viestin saatavilta poistamiseen ei ole yhtä painavaa ja kiireellistä syytä kuin lapsipornorikosten kohdalla. RL 11:10 §:n vastaisten viestien poistamiseen riittäisi sananvapauslain 18 §:ssä tarkoitettu menettely, joka takaa parhaiten kaikkien osapuolten oikeusturvan.